

Tromsø 31 mars 1951

Fangstmannen Arthur Oxås

Det er nå ikke mange igjen av de gamle overvintrere, Spitsbergen-veteranene, som vinter etter vinter trasset kulde og mørketid i enslige hytter langs de kalde kyster og som trivdes ved det. Veidemannens liv var deres. Et hardt og mange ganger farefullt slit, men et liv fylt av spenning, et liv i frihet der hver mann var konge i sitt eget rike og hersket uinnskrenket over sine undersåtter — isbjørnen og polarreven som tasset rundt iskossene i polarnattens nordlysskinn.

Den eneste Svalbard-veteran som ennå ikke har forlatt fangstmannens lite utbytterike strev er Hilmar Nøis som fremdeles driver i sin hytte inne i Sassen, og som ikke har vært hjemme i Norge på årevis. — Bortsett fra brødrene Lønø i Dybe Bay på Edgeøya er Nøis den eneste overvintrer på Spitsbergen i år.

Men selv om mennene har sagt farvel til overvintrerens ensomme tilværelse, er de ikke borte og glemt for det. En av dem, ja en av de aller best kjente Spitsbergen-veteraner, går daglig lys levende rundt om i denne vår by. Det er Arthur Oxås. Når og hvor som helst det snakkes om overvintring og fangst, må hans navn nevnes.

Oxås går i sitt 63. år, men et sunt liv har gjort ham sterk og styrken holder alderdommen på avstand. Neste år kan han feire 50-års jubileum som ishavsmann.

Det var i 1902 at en fjortenåring ved navn Arthur Oxås mønstret ut på sin første ishavstur med sluppen «Isbjørn» av Tromsø. Da han kom igjen om høsten, gikk han inn i lære hos bøsse-maker Andresen her i byen. Men læretiden ble ikke lang og Oxås ble ikke bøsse-maker. Is-havet dro.

I 1905 var han på to fangstturer, først med S/s «Viktorja» og senere med jakten «Tora Den Blide» av Tromsø. Året etter reiste han på

sin første overvintring med Petter Trondsen til Halvmaneøya i Storfjorden. I 1908 ledet Oxås en ekspedisjon til Bellsund og hadde samtidig to mann i Hornsund og i 1910 utførte han sammen med Hogstad den bedrift å ro fra Green Harbour til Norkapp på Spitsbergen. De begrov medlemmene av den forulykkende Johan Sivertsen-ekspedisjonen. Karene lå døde i huset. Sivertsens lille skøyte, som sto oppsatt på land, seilte Oxås og Hogstad tilbake til Tromsø sent på høsten samme år. I de etterfølgende tre år ledet Arthur Oxås flere ekspedisjoner til Jan Mayen og Bjørnøya.

I 1916 tok Oxås kystskippereksamen og førte «Onsø» av Oslo på fangsttur. 2 år senere kjøpte han m/s «Trio» og drev fangst under Spitsbergen med dette fartøy.

Fra 1920 til 1922 ledet Oxås en større overvintringsekspedisjon som ble utrustet av kjøpmann Johan Hagerup og grosserer Hans Jensen, Tromsø. På denne turen berget han m/k «Roald 2» som ble forlatt av sitt mannskap på nordsiden av Spitsbergen i 1921. Senere rustet Oxås ut sine egne ekspedisjoner.

I 1936 fikk han seg en kone som samtidig ble ham en god fangstkamerat. De to overvintret i flere år inntil de i 1941 ble evakuert til Storbritannia.

Etter krigen rustet Oxås ut en overvintringsekspedisjon fra 1946 til 1947, men da det nå var dårlig avsetning for og dårlig pris på bjørn og polarrev, sluttet han som fangstmann. Senere har Oxås om sommerne samlet drivtømmer langs Svalbards kyster og solgt det til gruveselskapene der oppe.

Av bjørn har Oxås ført hjem 373 stk. og av rev 1889. Foruten dette kobbe, snadd, spekk og dun. Han har vært med på å føre opp en mengde fangsthytter rundt Spitsbergen. I år solgte han sine hytter i Isfjordområdet og forarte Staten 7 hytter på nordsiden av Spitsbergen.

Men dette blir for mange tørre tall og vel meget oppregning. La oss heller høre litt på Helge Ingstad som forteller om et vinterbesøk i fangstmannens Oxås' hytte i Dicksonfjorden:

— En mer overstrømmende og underholdende vert enn Oxås skal det letes etter. Han vet ikke hva han skal finne på for at vi skal ha det bra. Som en selvfølge vil han overlate meg sin brisk for natten, og jeg har et svare strev med å få ham til å forstå at jeg vil ligge på golvet som jeg pleier. Mens han prater muntert i vei og stundom nynner små stubber, svinger han opp med gryter og kjøler og viser seg å være en kunstner av en kokk.

«Kamerat? Nei æ like no bæst å være aleina på overvintring. Der e lekså mer fred med det, og æ e for det mæste govænna me mæ sjøl. — Og så har æ hoinnen, og bli det førr trasi så førtæll æ mæ sjøl en arti stubbe eller så sng æ. Mangang sng æ på timevis i eningen, og så går no den tia. Mæsteparten uta sangan dem har æ laga sjøl.»

Så synger han utover kvelden den ene sangen etter den annen, noen er lystige viser, andre er slike som en ensom og enkel kar kan legge lengsel i. Noe til sangstemme har han vel ikke, men det er ikke det. Etter å ha gitt oss en rikelig slump av sitt veldige repertoar, ser han prøvende på sitt publikum og sier:

«Æ like folk som har litegran sans for musikk og ikke slikene så han Hans Sætherdal. Hær kjæm han på besøk og så spør æ om æ ska sngne førr han. Joda. Og æ drolse i vei. Men da æ hadde sngne ei stonn, så somna han Sætherdal. Men æ sngne førr de. Så vokna han og bynte å læse. Og æ sng. Men så somna han igjæn og da sov han længe. — Men koffør sko æ beje? — har æ sagt at æ ska sngne, så sng æ. — Så når Sætherdalen endelig våkna,